

Den nyttiga individualismen

Nationalekonomer har på senare år (återigen) börjat förstå att ekonomiskt beslutsfattande inte äger rum i ett institutionellt och kulturellt vakuum. Tvärtom påverkar såväl formella regler som människors synsätt på och attityder till andra hur en ekonomi fungerar.

Jag vill här slå ett slag för en kulturellt grundad attityd – *individualism* – som i ökad grad har kommit att studeras av ekonomer. Individualism kan betyda många saker och väcker många känslor.¹ Det jag och andra ekonomer i regel menar med begreppet har sin grund i sociologen Geert Hofstedes arbete och beskrivs av Gorodnichenko och Roland (2011a, s 21316) på följande sätt:

[D]en grad i vilken det anses att individer ska ta hand om sig själva, i motsats till att vara starkt integrerade i och lojala mot en sammanhållen grupp. Individer i länder med hög individualism värderar personlig frihet och status, medan individer i länder med låg individualism värderar harmoni och konformism. (Egen övers)²

Att många spontant känner sig tveksamma inför individualism kan bero på att den likställs med egoism, vilket inte med nödvändighet följer, eller på en tro att individualistiska samhällen i någon fundamental mening fungerar sämre än andra samhällen. Det är dock enligt min mening viktigt, innan man uttalar avvisande omdömen och försöker förändra en individualistisk kultur i kollektivistisk riktning, att först undersöka vad den empiriska forskningen säger.³

Gorodnichenko och Roland (2011a, 2011b) undersöker hur individualism påverkar innovation och välstånd. De börjar med att beskriva en individualistisk kulturs styrkor och svagheter. Den förra typen ger status åt personer som utmärker sig, vilket ger ytterligare incitament, utöver strikt ekonomiska, att ta fram innovationer. Samtidigt kan en individualistisk kultur försvåra samarbete på grund av bristande intresse att beakta kollektiva intressen. En kollektivistisk kultur har däremot lättare att uppnå samarbete, men den innefattar också konformitet och socialt ogillande av individer som utmärker sig. I en endogen tillväxtmodell finner forskarna

¹ Jag talar inte om det som oftast avses med begreppet inom nationalekonomin, *metodologisk individualism*, som rör hur man bör bedriva samhällsvetenskap.

² Underliggande psykologiska grunder för hur individualistiska och kollektivistiska kulturer skiljer sig åt presenteras i Gorodnichenko och Roland (2012).

³ Länderjämförande studier av det slag som här refereras har i regel svårt att bevisa i vilken kausal riktning samband går. Detta bör has i åtanke när resultaten beaktas.

att även om kollektivism kan ge hög statisk effektivitet kommer individualismen att leda till mer innovationer, vilket på lång sikt ger högre dynamisk effektivitet och högre välstånd.

Deras empiriska analys ger stöd åt denna prediktion. Ju starkare individualismen är, desto högre är BNP per arbetare. Om man t ex rör sig från Brasiliens individualism till Luxemburgs (vilket är en standardavvikelses ökning) stiger nationalinkomsten med uppemot 87 procent. En viktig mekanism bakom detta resultat är en högre innovationsgrad i individualistiska länder.⁴ Därutöver klarlägger forskarna att andra kulturella variabler inte påverkar välståndet på sikt, såvida de inte är relaterade just till individualism.⁵ Ytterligare stöd för individualismens betydelse ges av Hansen (2013). Han visar att andra generationens invandrare i USA har högre inkomst ju högre individualismen är i deras föräldrars hemländer, vilket inte bara ger stöd för att individualism har en positiv ekonomisk effekt utan också att denna attityd förs vidare från en generation till en annan.

Inte nog med att individualism är ekonomiskt gynnsam – den tycks också stimulera framväxten av demokrati. Medan en kollektivistisk kultur uppmuntrar konformism och ett motstånd mot radikala institutionella innovationer, innehåller en individualistisk kultur en större betoning av vikten av individuella initiativ och en större uppskattning av förändring. Gorodnichenko och Roland (2015) finner empiriskt stöd för denna tes: De identifierar en stark effekt av individualism på sitt demokratimått (Polity IV) – en ökning av individualismen med en standardavvikelse leder till en ökning av demokratinivån med fyra (på en 20-gradig skala). Likaså finner de att när en autokrati bryter samman är det mer sannolikt att det som följer därefter är demokrati i individualistiska kulturer och en ny autokrati i kollektivistiska kulturer.⁶

För att knyta an till idén om en stark koppling mellan individualism och innovationer kan man påminna sig vad Mill (1879, s 116–117) skrev om genier:

Det är sant att genier är, och alltid troligen kommer att vara, en liten minoritet; men för att de ska finnas är det nödvändigt att bevara den mull i vilken de växer. Genier kan bara andas fritt i en frihetlig atmosfär. Genier är, *ex vi termini*, mer individuella än några andra . . . Men när det gäller originalitet i dess sanna mening, både i tanke och handling, tror nästan alla innerst inne . . . att de klarar sig utan den. . . . Originalitet är den sak som icke-originella hjärnor inte förmår inse betydelsen av. (Egen övers)

⁴ En annan mekanism tycks vara att företag styrs mer effektivt i individualistiska kulturer; se van Hoorn (2014).

⁵ Till exempel visar van Hoorn (2015) att individualism är förknippad med en vidare tillitsradie, dvs människor litat mer på människor som inte står dem nära, än kollektivism; och Allik och Realo (2004) visar på ett positivt samband mellan individualism och socialt kapital i vidare mening.

⁶ Såväl studien av sambandet mellan individualism och innovation/välstånd som studien av sambandet mellan individualism och demokrati använder sig av instrumentalvariabelteknik för att göra det troligt att det är kausala effekter som identifieras.

Åtminstone på det ekonomiska området kan man nog säga att modern forskning har gett Mill rätt. Inte bara vad gäller vikten av individuell frihet för dem som förmår introducera nydanande tänkande, utan också vad gäller många människors oförmåga att förstå vikten av innovativ verksamhet och dess institutionella och, inte minst, kulturella förutsättningar.

Mot bakgrund av den nya forskningen kan man tveklöst ställa frågan: Är det så att Sveriges fina ekonomiska utveckling från mitten/slutet av 1800-talet, och vår demokratiseringsprocess, i inte obetydande grad har att göra med den svenska kulturens starka (och möjligen, enligt Berggren och Trägårdh 2011, något särpräglade) individualism? Innan frågan avisas och individualismen kritiserar bör den aktuella evidensen konsulteras.

Niclas Berggren

Allik, J och A Realo (2004), "Individualism-Collectivism and Social Capital", *Journal of Cross-Cultural Psychology*, vol 35, s 29-49.

Berggren, H och L Trägårdh (2011), "Social Trust and Radical Individualism: The Paradox at the Heart of Nordic Capitalism", i World Economic Forum (red), *The Nordic Way: Shared Norms for the New Reality*, World Economic Forum, Davos.

Gorodnichenko, Y och G Roland (2011a), "Individualism, Innovation, and Long-Run Growth", *PNAS*, vol 108, s 21316-21319.

Gorodnichenko, Y och G Roland (2011b), "Which Dimensions of Culture Matter for Long-Run Growth?", *American Economic Review*, vol 101, s 492-498.

Gorodnichenko, Y och G Roland (2012), "Understanding the Individualism-Collectivism Cleavage and Its Effects: Lessons from Cultural Psychology", i Aoki, M, T Kuran och

G Roland (red), *Institutions and Comparative Economic Development*, Palgrave Macmillan, London.

Gorodnichenko, Y och G Roland (2015), "Culture, Institutions and Democratization", NBER Working Paper 21117.

Hansen, CW (2013), "Economic Growth and Individualism: The Role of Informal Institutions", *Economics Letters*, vol 118, s 378-380.

Mill, J S (1879), *On Liberty and the Subjection of Women*, Henry Holt & Co, New York, NY.

van Hoorn, A (2014), "Individualism and the Cultural Roots of Management Practices", *Journal of Economic Behavior & Organization*, vol 99, s 53-68.

van Hoorn, A (2015), "Individualist-Collectivist Culture and Trust Radius: A Multilevel Approach", *Journal of Cross-Cultural Psychology*, vol 46, s 269-276.

REFERENSER